

Я. МАЙОВСКИ

РОЛЬ ВЧИТЕЛЯ У МОТИВАЦІЇ УЧНЯ ДО ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Показано, що в керуванні процесами навчання в школі найважливіше завдання виконує вчитель. Творчий вчитель прагне до вдосконалення своєї дидактичної роботи з учнями так, щоб найкраще виконувати покладені на нього функції, однією з яких є функція мотиваційна. Звернено увагу на роль вчителя у дидактичному процесі, що організовується і свідомо керується педагогом, а також на суть мотиваційної функції в керуванні процесами шкільного навчання дітей.

Ключові слова: вчитель, трудове навчання, мотиваційна функція.

Я. МАЙОВСКИ

РОЛЬ УЧИТЕЛЯ В МОТИВАЦИИ УЧЕНИКА К ТРУДОВОМУ ОБУЧЕНИЮ

Показано, что в управлении процессами обучения в школе главное задание выполняет учитель. Творческий учитель стремится к усовершенствованию своей дидактической работы с учениками так, чтобы наилучшим образом выполнять возложенные на него функции, одной из которых является функция мотивационная. Обращено внимание на роль учителя в дидактическом процессе, что организовывается и сознательно управляется педагогом, а также на сущность мотивационной функции в управлении процессами школьного образования детей.

Ключевые слова: учитель, трудовое обучение, мотивационная функция.

J. MAJOVSKY

THE TEACHER'S ROLE IN MOTIVATING STUDENTS TO LEARNING

It has been shown in the article that the main task in management of learning processes in school is played by the teacher. Creative teacher strives for development of his didactic activity with pupils so as to best perform his functions, one of which is motivational function. The author's attention is paid to the role of a teacher in the didactic process, which is organized and managed by a pedagogue, as well as to the essence of motivational function in schooling management process.

Keywords: a teacher, labor education, motivational function.

Проблемою якості навчання практично всіх шкільних предметів, зокрема ефективного їх навчання в початкових і середніх школах Польщі займається багато освітніх закладів. В останній час простежується загальне зменшення зацікавленості шкільним вивченням більшості предметів, в тому числі трудового навчання. Ірентуючись на шкільній практиці, можна навести чимало прикладів, коли діти лише «ходять» до школи, але з цього не випливає, що вони навчаються. Причин цього явища може бути багато. Одна – це те, що сучасна школа не встигає за змінами, які відбуваються у навколишньому світі; іншою є факт, що складно визначити інтереси учнів, особливо в сфері предмета трудового навчання. Необхідно також взяти до уваги той факт, що «кожен учень є іншим, для багатьох з них засвоєння знань і вмінь, які є складовими програми трудового навчання (та інших шкільних предметів), легко вдається, а для інших вивчення окремих предметів спричиняє труднощі.

Вчитель-практик схильний до рефлексії і ставить перед собою багато питань, зокрема: що зробити, щоб учні розуміли потребу вивчення окремих шкільних предметів? Як їх спонукати, мобілізувати або прямо примусити до навчання?

Зауважимо, що вчитель є одним з найважливіших суб'єктів, які беруть участь в освітньому процесі, саме він управляє процесами навчання учня в урочний і позаурочний час. З точки зору дидактики кожного предмета, в тому числі трудового навчання, він є відповідальною особою за відповідну організацію дидактичного процесу. З ним також пов'язано забезпечення відповідного клімату і настрою в класі серед учнів, що може пробудити в них інтерес до пізнання.

Професія вчителя – особлива, вона суттєво відрізняється від інших, оскільки виконує ключову роль в процесі навчання молодшої людини. «Знання вчителя про природу, суспільство і культуру, багатство його характеру і любов до краси є лише необхідними умовами педагогічного впливу, джерелом, з якого черпає вчитель, але вони не говорять про результат цього впливу. Цей результат залежить від ефективності зусиль вчителя над перетворенням учнів. Цей вплив найбільш бажаний, якщо вчитель в щоденному спілкуванні з учнями поводить себе справедливо і водночас ставиться до них терпляче і з розумінням, одночасно ставить їм конкретні вимоги» [3]. Вчитель завжди повинен проявляти вміння будувати добрі відносини з людьми, як з дітьми, так і з дорослими. «Пред'являти повагу іншим – це істотне моральне розпорядження, без якого немає мови про проектування освітніх ситуацій, що зумовлюють добре навчання», – зауважує С. Фрейман [4].

Одним з важливіших завдань вчителя, як раніше наголошувалося, є організація дидактичного процесу. Однак для цього вчителю потрібно володіти відповідними знаннями та мати педагогічну і предметну підготовку. «Дуже важливим буде особисте залучення, ставлення до учня, лідерські та організаторські здібності, творче ставлення до власної роботи» [5]. Варто пам'ятати, що вчитель у класі має справу з «"двома видами ставлення до учнів: з індивідом і з групою – окремим колективом. Отже, бажаними тут є видатні здібності, що надають змогу правильно спілкуватися із цими суб'єктами» [6].

Дуже багато педагогів правильно міркує над тим, чи можна бути хорошим вчителем, якщо не любити праці з дітьми, «не відчувати її», і навіть більше – якщо робота не надає йому достатньо важливих вражень і позитивних емоцій. Це необхідний фактор в реалізації себе, в т. ч. реалізації очікувань щодо виконуваної професії. Це серйозна проблема польської школи, особливо останнім часом, коли спостерігаються випадки приходу в освітні заклади молодих педагогів, для яких школа дуже часто стає місцем роботи, тобто місцем, де заробляються гроші, а їх педагогічна діяльність розпочинається і завершується звуком дзвінка на урок або перерву. При цьому помітно, що робота з дітьми не доставляє їм приємності, далека від здійснення їх потреб, розвитку зацікавленості і захоплення.

Вчитель виконує дуже важливу керівну функцію щодо управління процесами навчання його вихованців. Стосується це не лише учнів, але також їхніх батьків.

Мотивування учнів до виконання шкільних обов'язків має істотне значення для дидактичного процесу. Основне джерело мотивації в цьому процесі – вчитель, оскільки що «мотивування учнів до виконання шкільних обов'язків є одним з його основних функцій» [11]. Він може як мобілізувати учнів до роботи – навчання, як і в заохочувати їх до виконання їхніх обов'язків. Вчителі не завжди звертають достатню увагу на значення мотивації учня до навчання, хоча це є одним з основних їх обов'язків, який виникає з мотиваційної функції вчителя.

«Мотивувати – означає спонукати мотиви, викликати їх. Причини мотивів можуть знаходитися в зовнішніх чинниках чи мати джерела в особистих потребах і переконаннях. Мотивація може бути або внутрішньою, або зовнішньою. Проте мотивування є зовнішнім процесом щодо мотивації учня..., воно є певною мірою діяльністю, що полягає у спонуканні учнів до зусилля, формування їх відповідного ставлення до шкільних обов'язків, спонукання бажання прямувати до визначеної їм мети» [12].

Починаючи з першого класу початкової школи, коли дитина має свій перший контакт зі школою, на перший план висувається пов'язана з особою вчителя його керівна функція, а також мотиваційна функція, що з неї виникає. В цей час школа повинна забезпечити дитині незабутні позитивні враження і переживання, які вже на вступі збудять бажані мотиви в майбутніх учнях. На перших уроках «з метою оволодіння компетенції в сфері усіх складових освіти вчитель пристосовує спосіб передання відповідних знань, формування вміння і ставлення учнів до натуральної в цьому віці активності дітей, дозволяючи їм пізнати світ трудового навчання. Вчителі збуджують пізнавальний інтерес дітей та мотивацію для подальшої освіти» [13].

Й. Поплюч звертає увагу на те, що дидактично-виховний «процес є великою мірою процесом, що керується вчителем, в якому він застосовує відповідні мотивуючі дії, завдяки яким вчитель вміє викликати в учнях зацікавленість предметом, спонукати їх до дії» [14].

Мотиваційна функція є однією з багатьох функцій, які виникають з так званої керівної ролі вчителя в процесі шкільної освіти. Безсумнівно «вона полягає у формуванні в учня

внутрішньої мотивації до здобування знань, якої джерелом є, зокрема, звичайний пізнавальний інтерес дитини» [15]. Значення мотивації в процесі шкільної освіти відзначає багато психологів і педагогів, однак досі немає більш точного визначення мотивуючої функції вчителя.

У межах цієї функції вчитель взаємодіє з учнями, починаючи від організації їх роботи і керування нею, полегшування виконання і оволодіння шкільними завданнями і допомоги у виконанні обов'язків учнів. Він вибирає цілі і зміст, методи і дидактично-виховні засоби та методи і форми контролю результатів навчання. «Школа вже не є єдиною навчальною інституцією, а вчитель – головним джерелом інформації, особою, що домінує в процесі навчання, він – суб'єкт, що є посередником в її формуванні і переданні. Учень стає її одержувачем, котрий, як шукач, прагне виявити і вирішити проблеми. Тому так істотним є підбір відповідних методів навчання, які б активізували учня до навчання» [16]. Вчитель стимулює процес шкільного навчання і водночас ним керує, щоб «зміст навчання та методи його переданням, з одного боку, відповідали перцепційним можливостям учнів, а з другого – сприяли всебічному розвитку молодого людини» [17]. Це дуже важливо, оскільки «мотиви навчання генетично пов'язані з місцем роботи учня та змістом навчання» [18].

Відповідне формування місця роботи учня – це чергове завдання, що виникає з мотиваційної функції вчителя. Як місце роботи треба розуміти середовище, в якому відбувається дидактичний процес – дидактичне середовище. «Це надзвичайно істотна дія, тому що добре запланований методичний заклад, який ведеться у відповідно підготовленому дидактичному середовищі, привабливому для учня, має величезний вплив на його активність і рівень реалізованих на уроці завдань» [19].

Ще одним завданням, яке виникає з мотиваційної функції вчителя є систематичне дбання про прогрес учнів та його контроль. Шкільна оцінка для більшості учнів – це важливий мотив, який спонукає їх до навчання.

Оцінка власної дидактичної роботи, є наступним завданням, що виникає з мотиваційної функції вчителя. Вона повинна бути «істотною причиною до авторефлексії, провокувати до постійного пошуку, ставлення питань, вдосконалення майстерності, роботи вчителя» [20]. Оцінка роботи вчителя має відбуватися систематично, а в її межах вчитель повинен визначити міцні і слабкі сторони своєї педагогічної роботи, оцінити її наслідки – успіхи і ризики для шкільного дидактичного процесу, оцінити власні дидактичні дії, в т. ч. мотивуючі, визначити їх ефективність, що є істотною умовою дидактичного успіху учня і вчителя.

Мотивація учня до виконання шкільних обов'язків, зокрема шляхом відповідного управління мотиваційної діяльності, є необхідним елементом ефективного навчання. Це дуже складне завдання, що вимагає від вчителя володіння певними педагогічними схильностями.

З особою вчителя пов'язано багато істотних для дидактичного процесу функцій, а їх відповідна реалізація може відбуватися лише шляхом відповідно організованої педагогічної діяльності кожного вчителя. У такому вигляді це може сприяти досягненню успіху педагогічними заходами, що приймаються школою. Основою буде стимулювання мотивів до виконання шкільних обов'язків, а цьому має служити мотиваційний вплив усього шкільного середовища, передусім професійно організована діяльність вчителя.

Це дуже складне завдання, що виникає з мотиваційної функції педагога і не кожен вчитель може подолати його відповідній реалізації. Лише вчитель з доброю науково-методичною підготовкою, для якого навчання дітей є насамперед пристрасною, викликом і певною мірою реалізацією своїх зацікавлень і захоплень, здатний з ним справитися, а участь його учнів в добре підготовленому і правильно проведеному дидактичному процесі завершиться успіхом згідно з можливостями кожного з них.

ЛІТЕРАТУРА

1. Delijewska B., Majowski J., Wykorzystanie komputera w aktywizowaniu uczniów do nauki w edukacji ogólnotechnicznej na etapie szkoły podstawowej, w: Kajdasz-Aouil M., Michalski A., Podolska-Filipowicz E. (red.): Edukacja techniczna i informatyczna: Kreowanie nowoczesnego modelu kształcenia, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego Bydgoszcz 2005.
2. Faliszewska J., Misiorowska E., Kacperska J., Wójcik T., Program zintegrowanej edukacji w klasach I-III, nr DKW-4014-129/99, Moja Szkoła, Kielce 1999.

3. Frejman S. D., Zainteresowanie młodzieży gimnazjalnej zawodami rzemieślniczymi, [w:] Pietrulewicz B. (red.) Praca Zawod, Rynek Pracy, Zakład Poligraficzny FILIP, Zielona Góra 2003.
4. Frejman St. D., Nauczyciele gimnazjum o motywowaniu uczniów na lekcjach techniki [w:] Furmanek W., Walat. W. (red.), TECHNIKA-INFORMATYKA-EDUKACJA, Rzeszów 2004
5. Frejman St. D., Majowski J., Teachers and students on motivating the learner in technology class w: Modernizace vysokoskolske vyuky technických predmetu. Hradec Kralove, Czechy, 2011. – Hradec Kralove : Gaudeamus, 2011 [CD-ROM]
6. Klimowicz A., Dobry nauczyciel, «Edukacja i Dialog» 2007, nr. 6.
7. Korporowicz L., Ewaluacja - zaproszenie do rozwoju, „Edukacja i Dialog”, 2007, nr. 6.
8. Kreutz M., Osobowość nauczyciela - wychowawcy, [w.:] A. Szumski, Osobowość nauczyciela, PZWS, Warszawa 1959.
9. Gerstmann S., Motywy uczenia się, «Życie Szkoły» 1962, nr 6.
10. Majowski J., Metoda projektów w nauczaniu techniki w szkole podstawowej, w: W. Furmanek, W. Walat (red.) XVII Didmattech 2004, Technika – Informatyka -Edukacja, Wyd. Fosze, Rzeszów 2004.
11. Majowski J., Motywacyjna funkcja podręcznika w nauczaniu techniki, [w:] W. Furmanek, A. Piecuch, W. Walat (red.): Teoretyczne i praktyczne problemy edukacji technicznej, Wyd. Fosze, Rzeszów 2005.
12. Майовський Я., Місце мотивацій в дидактичній системі загальнотехнічної освіти Польщі, // [в:] наукові записки, n 5/2008, серія: педагогіка, тернопіль 2008.
13. Maslakowski Z., Co to jest «Talent pedagogiczny», [w:] A. Szumski (red.) Osobowość nauczyciela, PZWS, Warszawa 1959.
14. Okoń W., Problemy osobowości nauczyciela, [w:] Osobowość nauczyciela (red.) A. Szumski, Osobowość nauczyciela, Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, Warszawa 1959.
15. Okoń W., Zarys dydaktyki ogólnej, PZWS, Warszawa 1967.
16. Poplucz J., Motywowanie uczniów w toku lekcji szkolnych, «Nauczyciel i Wychowanie» 1981, nr 4/5.
17. Poplucz J., Nauczyciele o motywowaniu uczniów na lekcjach, «Ruch Pedagogiczny» 1093, nr 5, s. 63–73.
18. Super D. E., Psychologia zainteresowań, PWN, Warszawa 1972.